

ADANA

TARİHİ, COĞRAFYASI,
YEREL YÖNETİMLERİ, SİYASAL OLAYLARI
(1832-2014)

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa Tasarımı
978-625-399-204-0	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
ADANA	47518
Tarihi, Coğrafyası, Yerel Yönetimleri, Siyasal Olayları(1832-2014)	Baskı ve Cilt
Yazar	Vadi Matbaacılık
Fevzi Acevit	Bisac Code
Yayın Koordinatörü	ARC025000
Yasin DİLMEN	DOI
	10.37609/akya.2636

Kütüphane Kimlik Kartı

Acevit, Fevzi.

Adana Tarihi, Coğrafyası, Yerel Yönetimleri, Siyasal Olayları (1832-2014)
/ Fevzi Acevit.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.

503 s. : resim, şekil. ; 160x235 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253992040

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Toplumsal yaşam koşulları biz insanları günlük uğraşın içine çeker orada tutsak eder. Çoğumuz bu hipnoz halinin farkına varmayız. İlgi odağımızda güncel ihtiyaçların karşılanması telaşı ve güncel olaylar vardır, diğer olaylar ise algımıza şöyle bir dokunup geçerler.

Aynı durum yaşadığımız şehir için de geçerlidir. Şehrimizi biliyor tanıyor zannı içinde yaşarız. Ne var ki gerçekte çoğumuz ne şehrimizi ne de bölgemizi ve ülkemizi yeterince tanıyamadan ömür tüketiriz.

Çukurova antik ismiyle Kilikya, uygarlıkların yeşerip solduğu bir bölgedir. Çukurova şehirleri bin yıllarla ölçülen bir tarihe sahiptir. Bu kadim şehirlerden biri de Adana'dır. Kitapta Adana tarihinin 1832'den 2014'e kadar olan 182 yıllık dönemin önemli sosyal, siyasal olayları anlatılıyor, Adana şehri tanıtılıyor:

Adana bir Osmanlı Sancağı idi nasıl ve hangi tarihte vilayet oldu? Bölgesel isyanlar nelere yol açtı, nasıl sonlandırıldı? Adana'yı kimler yönetti – geride hangi izleri bıraktılar? Fransız-Ermeni İşgali, İğtişaş ve Kaç kaç olayları, Kuvayı Milliye direnişi sırasında neler yaşandı, kimler savaştı kimler işbirlikçi oldu?

Bu soruların yanıtlarını olayların canlı tanıklarının anlatımı ve tarihsel kayıtlardan aktarılan bilgiler halinde bu kitapta bulacaksınız. Kitapta, yakın geçmişin tanığı olduğum olayları da yer almaktadır.

Adana Tarihi Kitabı güvenilir kaynaklardan derlenen bilgilerle oluşturuldu. Objektif bir bakış açısıyla kaleme alındı. Bilgi edinmek isteyenlerin yararlanabileceğini umuyorum. Saygılarımla.

Fevzi Acevit

2022-Adana

ÖZEL TEŞEKKÜR

Eserlerinden alıntılar yaptığım,

Sayın Damar Arıkoğlu, Kasım Ener, Gözde Ramazanođlu, Cezmi Yurtsever, Prof. Dr.
Ahmet Ünal ve Sinan Meydan'a;

Ürettikleri bilgileri paylaştığım değerli araştırmacılara ve bilim insanlarına;
Adana ve Mersin fotoğraflarını kullanmama arşivlerini açarak destek veren Sayın
Gamze Bozkaya'ya,

Sayın Ahmet Nadir İşisağa,

Sayın Murat Dikel'e ve

Adana Ansiklopedisi Grubu ile

Eski Mersin Grubu katılımcılarına en derin sevgi ve şükranlarımı arz ediyorum.

Fevzi Acevit

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
GİRİŞ	1
Adana'da Yerel Yönetim (1832-1921)	5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Cumhuriyet Öncesinde Yerel Yönetim Nasıldı	5
2. Kilikya'da İbrahim Paşa Dönemi (1832-1840)	6
3. İsyanlar Dönemi ve Fırkayı İslahiye	7
4. İhtisap Nezareti'nden Belediye Teşkilatına Geçiş Dönemi	8
5. İstanbul'da Şehremaneti Kuruluyor (1855)	10
6. İhtisap Kurumu	11
7. Adana'da İlk Belediye Başkanları	14
8. Çukurova'da Pamuk Üretimi Nasıl Gelişti	16
9. 1882-1893 Dönemi Adana Belediye Başkanları	19
10. Ayaklanma ve İşgal Dönemleri Belediye Başkanları (1899-1918)	21
11. Ermeni Ayaklanması (İgtişaş) ve İşgal	32
12. İşgal Dönemi Adana Valileri	34
Kaynakça	39

İKİNCİ BÖLÜM

B) Yirminci Yüzyıla Giren Osmanlı Devleti ve Adana	
B.Giriş) XX. Yüzyıla Giren Osmanlı Devleti	47
B.1. Navarin Olayı İle Başlayan Çözülme Süreci	48
B.2. Yirminci Yüzyılın Başlarında Adana	50
B.3. Adana'da Ermeniler	55
B.4. Kan Çiçekleri Açıyor	57
B. 5. Adana'da Ermeni Ayaklanması (İğtişaş)	61
Harp Divanı Kuruluyor.....	66
B.6. Ermenilerin Zorunlu Göçü	67
B. 7. Adana'da 1913 – 1922 Dönemi Belediye Başkanları ve Kaç Kaç Olayı	69
B. 8. Mondros Mütarekesi Günlerinde İstanbul	75
B.9. Adana'da Fransız-Ermeni İşgali.....	86
B.10. Kuvayı Milliye Zaferleri Başlıyor	97
Toprak, Su ve Güneş Şehri Adana	189

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

C.1. Kurulduğu Yer Nüfus Hareketleri ve İlçeleri.....	191
C.4. Adana'da Yetişen Ürünler	200
G) Adana Mutfağı	239
I) Adana'daki İbadet Mekanları	259
J) Türbeler Yatırırlar	274

K) Kiliseler	280
O) Adana'nın Tarihi Kaleleri.....	306
Ö) Cumhuriyet Dönemi Adana Vali ve Belediye Başkanları (1922-2014)	323

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Dönemin İz Bırakan Önemli Siyasi Olayları	
22.1. Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul Öldürülüyor	362
Kurmay Albay Nuri Korkmaz (29 Eylül 1980 – 02 Aralık 1981)	363
4. Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Aytaç Durak	384
Seçim Sonrası Neler Oldu (Türkiye)	416
1967 Yerel Seçimi ve Erdoğan Özlüsen Dönemi.....	304
S.21. 1973 Yerel Seçimi Ege Bağatur Dönemi.....	306
(Ege Bağatur ve Ahmet Albay vuruluyor)	
S.22. 1977 Yerel Seçimi M. Selahattin Çolak Dönemi	314
Adana İl Emniyet Öldürülüyor-Selahattin Çolak Silahlı Saldırıya Uğruyor- Asker Kökenli Başkanlar Dönemi	316
S.23. 1984 Yerel Seçimi Aytaç Durak Belediye Başkanı Seçiliyor	318
1989 -2014 Dönemi Adana Büyükşehir Belediye Başkanları.....	320
1. 1989 Yerel Seçimleri	
2. Metropol Belediyeler Kuruluyor İlk Başkanlar Seçiliyor.....	321
3. Selahattin Çolak'ın 2. Dönemi ve Önemli Olayları.....	323
Adana Galeria Tartışması -Selahattin Çolak'a Saldırı Olayları	

4. Aytaç Durak Dönemleri 334

(Özgeçmiş ve Hizmetleri 1984-1989- 1994-2014)

5. Aytaç Durak Döneminin Önemli Siyasi Olayları 345

İmar Partisi Tartışması -Rüşvet Pazarlığının Ses Kaydı

Adana'da Şok Gözaltı Dalgaları

ALTINCI EK BİLGİLER BÖLÜMÜ

Adana Ağzı Sözlüğü-Adana Valileri-Ünlü Adanalılar-İstiklal Madalyalı

Kahramanlar-Bilim İnsanları- Sanatçılar- Sporcular -Adana'ya Güç Verenler

Adana Halkevi Başkanlığı görevini yürüttü. 28 Haziran 1940 günü geçirdiği kalp krizi sonucunda hayata gözlerini yumdu. Adana Çiftçiler Birliği kurucu başkanlığı görevini de yürüten İsmail Safa Özler 4 çocuk babasıydı.”(özlervakfi.com) Yrd. Doç. Dr. İbrahim İslam, İsmail Safa Özler hakkında şu bilgileri veriyor

“İsmail Safa Bey, II. Meşrutiyet döneminde, eğitimci, gazeteci ve yönetici, Kurtuluş Savaşında milletvekili, Vali, Bakandı. Görüş ve ideallerinden ödün vermeyen bir vatanperver ve ortak değerimizdir.”

Kaynakça

1. Türkiye Ansiklopedisi 2 (1974), Yurt Ansiklopedisi (1. cilt, 1981),
  2. Milliyet Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1. cilt, 1986),
  3. Yrd. Doç. Dr. İbrahim İslam / Adanalı Bir Fikir ve Siyaset Adamı İsmail Safa Özler (1885-1940) (doc.player.biz, tr, erişim: 22.1.2016).
- Bölümle İlgili Kaynakça
1. T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Türk İstiklâl Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara, 1972, s. 174.
  2. 9 Ocak 2022 tarihinde kaynağından arşivlendi Erişim tarihi: 9 Ocak 2022.
  3. Erik Jan Zürcher, The Unionist Factor: The Role of the Committee of Union and Progress in the Turkish National Movement, 1905-1926, BRILL, 1984, ISBN 978-90-04-07262-6 p.48
  4. a b “Atatürk’ün Askerlik Üzerine Kitapları (1908-1918) (Afet İnan) “İş Bankası Yayınları 27 Mayıs 1959”30 Eylül 2007 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 7 Eylül 2007.
  5. Atatürk Anlatıyor

